

Методичні підходи до проведення ділової гри з дисципліни «Організація управління в екологічній діяльності»

У статті розглянуто поняття «ділова гра» та описано методику її проведення для студентів екологічних спеціальностей при викладанні дисципліни «Організація управління в екологічній діяльності».

Ключові слова: ділова гра, структурні елементи, екологічне управління, управлінські рішення.

Вища освіта України, орієнтуючись на європейські стандарти і принципи Болонського процесу, потребує застосування інноваційних технологій. У цьому контексті актуальною є проблема розроблення ефективних педагогічних прийомів і впровадження їх у навчальний процес.

Уміння не можливо набути без активної практичної діяльності, тобто без розгляду конкретних ситуацій, рольових і ділових ігор тощо. З метою підвищення ефективності навчального процесу слід використовувати такі форми і методи навчання, які б активізували пізнавальну діяльність студентів [1].

Вагомий досвід і важливість використання ділових ігор як інноваційного методу педагогічної діяльності та підвищення кваліфікації управлінських кадрів відображені у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (М. Бірштейн, В. Галушко, Ю. Геронімус, Р. Грап, К. Грей, М. Крюков та ін.) [2]. Ділова гра, імітуючи окрему ситуацію, допомагає вирішувати конкретно сформульовані завдання, виробляти відповідні рекомендації, розробляти методи вирішення проблеми. Головною її функцією є розвиток навичок та вмінь діяти у нестандартних ситуаціях [3].

Під час гри навчання учасників відбувається завдяки спільній прикладній діяльності: в ній кожен вирішує своє окреме завдання відповідно до своєї ролі і покладених функцій.

Мета гри – дослідження ролі структурних елементів системи екологічного управління у вирішенні конкретної проблемної ситуації і визначення основних напрямків їхньої діяльності та шляхів розв'язання конкретної екологічної проблеми на основі набутих професійних знань способом колективного розумового штурму.

Основні завдання: розкрити причини і наслідки конкретно сформульованої проблеми, розробити відповідні рекомендації та методи її вирішення.

Процес навчання під час проведення ділових ігор максимально наближений до реальної практичної діяльності керівників структурних елементів екологічного управління.

Під час гри відбувається спілкування людей у процесі реальної управлінської діяльності. Ділова гра являє собою спеціально організовану форму навчання з перетворенням теоретичних знань у практичну діяльність. Вона дозволяє теоретичні знання перетворювати в уміння та навички. До того ж, гра формує у студентів навички спільної діяльності під час вирішення конкретних професійних завдань, що спираються на набуті теоретичні знання.

Розгляньмо ділову гру, апробовану при викладанні навчального курсу «Організація управління в екологічній діяльності». Цю ділову гру також можна використати і в процесі підвищення кваліфікації управлінських кадрів та під час проведення методичної роботи.

На підготовчому етапі гри студентська група розділяється на колективи аналітиків, що спеціалізуються на певних напрямках екологічного аналізу ситуації:

- оцінка впливу на геологічне середовище, на атмосферне повітря, поверхневі і підземні води, на ґрунти, на рослинність та ін.;
- оцінка особливостей технологічного процесу;
- еколого-правове забезпечення вирішення проблеми;
- організаційне забезпечення вирішення проблеми тощо.

У кожній групі мають бути представлені аналітики різних галузей екологічних знань.

Заздалегідь студентам видаються теми для обговорення на діловій грі, за якими група готує доповідь і презентацію.

Перелік можливих тематик ділової гри з дисципліни «Організація управління в екологічній діяльності»:

- 1) обґрунтування місця будівництва сміттєпереробного підприємства у Харківській області;
- 2) оцінка впливу будівництва і роботи аеропорту на стан довкілля м. Харкова;
- 3) аналізування території України з погляду організації нового об'єкту ПЗФ;
- 4) визначення напрямків розвитку зеленого туризму на Харківщині й аналіз його екологічних наслідків;
- 5) визначення варіантів вирішення проблеми озеленення міста;
- 6) аналіз можливих варіантів альтернативного водопостачання м. Харкова;
- 7) окреслення варіантів альтернативного енергопостачання населених пунктів України (аналіз – на прикладі конкретного населеного пункту);
- 8) визначення місця будівництва енергопарку в Україні;
- 9) аналіз шляхів зниження шумового забруднення м. Харкова;
- 10) обґрунтування місця розташування й екологічних наслідків будівництва тваринного комплексу.

Для методичного забезпечення проведення гри застосовано методику турніру юних географів [4].

Ділова гра проводиться у 2-4 дії – в залежності від кількості груп-учасниць. У кожній дії група виступає в одній з трьох ролей: **Доповідач, Оponent, Рецензент**. Ролі між групами розподіляються за результатами жеребкування. У подальших діях групи обмінюються ролями за схемою:

Таблиця 1

Функціональне навантаження на дослідницькі групи

За умови участі 2-х груп			За умови участі 3-х груп			
Група	Дія		Група	Дія		
	I	II		I	II	III
1.	Д	О	1.	Д	Р	О
2.	О	Д	2.	О	Д	Р
			3.	Р	О	Д

Д – доповідач, О – опонент, Р – рецензент.

Протягом ділової гри членам груп заборонено консультування з особами, які не є учасниками групи.

Кожен учасник ділової гри, окрім підготовки до заняття, повинен виступити або у ролі доповідача, або представляти групу у ролі рецензента чи опонента, або проявляти активність під час обговорення, ставити запитання тощо. Всі види активності, у тому числі – уточнюючі запитання та відповіді на них, а також участь у полеміці оцінюються викладачем.

Порядок проведення ділової гри:

- доповідь;
- уточнюючі запитання Оponentа до Доповідача та відповіді Доповідача;
- підготовка до опонування;
- виступ Оponentа;
- полеміка між Доповідачем і Оponentом;
- уточнюючі запитання Рецензента до Доповідача та Оponentа;
- відповіді Доповідача та Оponentа;
- підготовка до рецензування;
- рецензування;
- полеміка між Рецензентом, Доповідачем і Оponentом;
- загальна полеміка груп;
- заключне слово Рецензента, Оponentа та Доповідача;
- запитання викладача.

Група, якій відведено роль Доповідача або Оponenta чи Рецензента, під час виступу груп має обмежитися виконанням своєї ролі і не дублювати свого візаві.

Доповідач під час проведення бою викладає суть вирішення проблеми, відповідно до поставленої задачі, акцентуючи увагу на основних управлінських ідеях та висновках. При цьому бажано використовувати заздалегідь підготовлені ілюстративні матеріали (рисунок, таблиці, плакати, схеми, слайди, фотографії, відеофрагменти, комп'ютерні презентації).

Оponent висловлює критичні зауваження щодо доповіді, виявляє та обґрунтовує недоліки і помилки, ставить питання Доповідачу, звертає увагу на позитивні моменти доповіді. Виступ Оponenta не повинен зводитися до викладу власного розв'язання задачі.

Рецензент дає загальну оцінку виступам Доповідача й Оponenta, визначає, чи вповні вони виконують свої обов'язки, аналізує розуміння обговорюваної проблеми Доповідачем і Оponentом. Рецензент має право ставити питання і Доповідачу, і Оponentу. Рецензування не повинно дублювати опонування.

Уточнюючі питання за своїм змістом повинні ставитися тільки по суті виступу Доповідача або Оponenta та можуть стосуватися тільки суперечливих положень їхніх виступів. Сторона, що запитує, може лише уточнювати деталі прослуханого виступу.

У полеміці потрібно звертати безпосередню увагу на розв'язання задачі, представлене Доповідачем, і не торкатися результатів, отриманих Оponentом або Рецензентом.

Дискусія є важливим моментом гри, у процесі якої моделюються різні види усної взаємодії: відстоювання різних поглядів, обговорення різноманітних підходів до розв'язання однієї проблеми і обмін практичним досвідом (приклад, конкретні ситуації; обговорення в умовах конфлікту).

Завданням Викладача є забезпечення оптимальних, справедливих та рівних умов для його учасників.

Оцінки групам із урахуванням виступів усіх її членів виставляються за результатами кожного етапу ділової гри. Використовується 10-бальна шкала оцінювання, при цьому пропонується оцінювати виступ з доповіддю у 6 балів, з рецензією або опонуванням – по 4 бали, інші види активності – по 1 балу. Окрім того, група подає викладачу свою оцінку – від 1 до 4 балів «внеску» кожного члена групи у підготовку до доповіді, опонування чи рецензування. Таким чином, кожен розгляд проблемної ситуації дозволяє студентам набрати різну кількість балів. Загальна оцінка за гру виставляється відповідно до рейтингової системи. Зазначимо, що для уніфікації результатів різних етапів ділової гри автори застосовують відсотковий розрахунок. Наприклад, на першому етапі максимальна

кількість набраних балів склала 25 – вона приймається за 100 %, і від неї розраховується відсоток набраних балів кожним студентом; на другому етапі максимум був 34 бали – у розрахунку він теж приймається за 100 %, і розрахунок вже проводиться від нього.

При виставленні оцінок викладач керується такими принципами.

- При оцінюванні Доповідача беруться до уваги: наукова достовірність викладених фактів, повнота розкриття питання, вміння доповідати та звертати увагу слухачів на ключові моменти доповіді, навички ведення наукової дискусії, якість ілюстрування власної доповіді (таблиці, слайди тощо);

- У разі оцінювання Оponenta беруться до уваги: коректність оцінки зробленої доповіді, повнота висвітлення як позитивних, так і негативних сторін доповіді, вміння вести наукову дискусію;

- Під час оцінювання Рецензента беруться до уваги: коректність оцінки доповіді та роботи Оponenta (неприпустимою є висока оцінка роботи Рецензента у випадку, коли він зовсім не дав оцінки роботі Оponenta), вміння підтримувати наукову дискусію.

Література

1. Бельчиков Я. М. Деловые игры / Я. М. Бельчиков, М. М. Бирштейн. – Рига : Авотс, 1989. – 234 с.

2. Пугачев В. П. Тесты, деловые игры, тренинги в управлении персоналом : учебник для студентов вузов / В. П. Пугачев. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 285 с.

3. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері : навч. посібник / І. В. Петрова. – К. : Вид-во КНУКіМ, 2007. – 372 с.

4. Методика проведення турніру юних географів. Рукопис. – 4 с.